

הרב משה ליב הכהן הלברשט

פרשת וישב

אהבה מסנורת

"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כְּתֹנֶת פְּסִים" (בראשית לז, ג).

"יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. וישראל אהב את יוסף מכל בניו" (בראשית לז, ב-ג). יוסף רועה עם אחיו בצאן, אבל מנתק מאחיו בני לאה, הם מבזים אותו, והוא מתחבר לבני השפחות בני בלהה ובני זלפה, אבל אביו לא רואה זאת, הוא אוהב אותו מכל בניו ואינו רואה מאומה.

"וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כְּתֹנֶת פְּסִים. ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם" (בראשית לז, ג-ד). ישראל אוהב את יוסף ולא רואה את התוצאה הברורה והידועה מראש של עשית כְּתֹנֶת פְּסִים לְבֵן אֱהוֹב תוֹךְ אֶפְלַיִת אַחִיו – שְׂנֵאָה! וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם.

"ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו" (בראשית לז, ה). יוסף מספר לאחיו שהוא חלם חלום, הוא עוד לא ספר להם את דברי החלום וכבר... "ויוספו עוד שנא אתו", ואביו לא שם לב.

"ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי. ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על חלמתי ועל דבריו" (בראשית לז, ו-ח). יוסף מפרט לאחיו את פרטי החלום שפרושם היחיד הוא שהוא ימלך עליהם וימשל

בהם, זה מעלה את מפלס השנאה לגבהים חדשים, "ויֹסְפוּ עוֹד שְׁנֵא אֶתְּוּ עַל חִלְמֵתְיוֹ וְעַל דְּבָרָיו", הם שונאים אותו בִּיתֵר שְׁאֵת עַל כֵּן שְׁחִלְמֵ חִלּוֹם כְּזֶה, וּבִיתֵר עַז עַל כֵּן שֶׁהוּא מִתְגַּרֵּה בָּהֶם וּמְפָרֵט בְּפָנֵיהֶם אֶת דְּבָרֵי הַחִלּוֹם, וְאָבִיו לֹא שׁוֹמֵעַ דְּבַר.

"וַיִּחְלַם עוֹד חִלּוֹם אַחֵר וַיְסַפֵּר אֶתְּוּ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חִלְמֵתִי חִלּוֹם עוֹד, וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי. וַיְסַפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אָחִיו, וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ, מָה הַחִלּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמֵת, הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאָחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה. וַיִּקְנְאוּ בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שֶׁמֶר אֶת הַדְּבָר" (בראשית לז, ט-יא).

יוסף מספר לאחיו על חלום נוסף בו הם משתחוים לו, ולא די בכך, אלא הוא הולך ומתגרה בהם עוד יותר, וחוזר ומספר על החלום הזה גם לאביו ובפניהם (רש"י), אביו רואה את פניהם הזועמות של האחים ומבין שצריך להרגיע את האחים, הוא גוער ביוסף בפניהם, אבל לא מבין את חמרת המצב, הוא עדין לא שם לב איזו שנאה עזה יש לאחים כלפי יוסף, "ויקנאו בו אחיו, ואביו שמר את הדבר", באחים בווערת אש הקנאה עד לב השמים, ואביו שמר את הדבר – ממתין ומצפה מתי יבוא (רש"י), הוא ממקד באהבתו העזה ליוסף ולא רואה את הסכנה המתקרבת.

"וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֶת צֵאן אָבִיהֶם בְּשֶׁכֶם. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אַחִיךָ רַעִים בְּשֶׁכֶם לָכֵה וְאֲשַׁלַּחךָ אֵלֵיהֶם, וַיֹּאמֶר לוֹ הַנְּנִי. וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשֶּׁבִּי דְבַר, וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיֵּבֵא שְׁכֵמָה... וַיֵּרְאוּ אֶתְּוּ מֵרַחֵק, וּבְטָרֵם יִקְרַב אֵלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֶתְּוּ לְהַמִּיתוֹ" (בראשית לז, יב-יד, יח), יעקב אבינו שולח את בנו אהובו יוסף לראות את שלום אחיו בשכם, הוא שולח אותו לתוך לע הארי, שכם מקום מוכן לפורענות, שם ענו את בתו דינה (רש"י), הוא לא זוכר זאת והפורענות באה.

"וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֵת יוֹסֵף, וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים, וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֵת בְּדָם. וַיִּשְׁלַחוּ אֶת כְּתָנֵת הַפְּסִים, וַיֵּבִיאוּ אֶל אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ, הַכֹּר נָא הַכְּתָנֵת בְּנֹךְ הַיָּא אִם לֹא. וַיִּכְרָה וַיֹּאמֶר כְּתָנֵת בְּנִי, חַיָּה רְעָה אֲכַלְתֶּהוּ, טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף. וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלֵתְוּ, וַיִּשֶׂם שֶׁק בְּמִתְנִיּוֹ, וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים. וַיִּקְמוּ כָּל בְּנָיו

וְכָל בְּנֵי לִנְחָמוֹ, וַיִּמְאֵן לְהִתְנַחֵם, וַיֹּאמֶר כִּי אֶרֶד אֶל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה, וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו" (בראשית לז, לא-לה), האחים שולחים אל אביהם את כתנת הפסים לרמז לו שבששלו זה באה הפרענות, אבל הוא לא ראה "כתנת פסים" הוא ראה "כתנת בני". כל בניו וכל בנותיו קמו לנחמו אבל הוא ממאן להתנחם, "כי ארד אל בני אבל שאלה" הוא אוהב את בנו יוסף אהבת נפש יותר מכל בניו ובנותיו.

וְאָמַר רַבָּא בַר מַחְסִיָּא אָמַר רַב חֲמָא בַר גּוּרְיָא אָמַר רַב לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנָה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים שְׂבִשְׂבִיל מְשָׁקֶל שְׁנֵי סְלָעִים מִילַת שְׁנַתָּן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יוֹתֵר מִשָּׂאֵר בְּנָיו נִתְקַנְאוּ בּוֹ אַחִיו וְנִתְגַּלְגַּל הַדָּבָר וַיִּרְדּוּ אָבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם (שבת י:). חז"ל אינם דנים את יעקב אבינו, הם אינם מתימרים לשפט את יעקב אבינו בחיר האבות, אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים (שבת קיב:), ועל אחת כמה וכמה שאין לנו כל השגה בגדלותם של האבות הקדושים, אבל התורה היא תורת חיים, היא לא באה לספר לנו היסטוריה, אלא ללמדנו ארחות חיים, ובדרך זו מלמדים אותנו חז"ל מה עלינו ללמד מפשוטו של מקרא, יעקב אבינו נתן ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, ומזה עלינו ללמד שלעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, אין לעשות אפליות בין הילדים הגורמות לקנאה, ממשיכות בשנאה ועלילות להסתים באסון.

וּבַאֲמַת הַדָּבָר תִּמּוּהַ מְאֹד, אִיךָ נִתֵּן לְהַבִּין דְּבַר כָּזֶה, יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא הִבִּין דְּבַר פְּשׁוּט כָּזֶה שָׂאִין לְשָׁנוֹת בֵּין הַבָּנִים? מִדּוּעַ נֹתֵן לוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ כְּתַנֵּת פְּסִיִּים? אִיךָ זֶה שֵׁיַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא רוֹאֶה, לֹא שׁוֹמֵעַ וְלֹא שֵׁם לֵב לְכָל אוֹתָן אוֹתוֹת אֲזַהְרָה לְכָל אַרְךָ הַדֶּרֶךְ, קִנְיָה שְׁגָרָה שְׁנָאָה, וְעוֹד שְׁנָאָה, וְעוֹד שְׁנָאָה, יוֹסֵף הוֹלֵךְ לְשִׁכְּם מְקוֹם פּוֹרְעָנוֹת, כְּתַנֵּת הַפְּסִיִּים טְבוּלָה בְּדָם, וְהוּא לֹא מִבֵּין כְּלוּם?

"כִּי הַשְּׁחַד יַעוּר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים" (דברים טז, יט)
כְּאֲשֶׁר אָדָם מְשַׁחַד הוּא עוּר, הוּא מְסַתְּנֵר מִהַשְּׁחַד וְאִינְנוּ רוֹאֶה מְאוּמָה, "וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֵ אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ" יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶהֱבֵ אֶת יוֹסֵף אֶהֱבָה עֲזָה כִּי נוֹלַד לוֹ מִרְחֵל וְלַעֲתָ

זקנתו, כי מסר לו את כל מה שלמד אצל שם ועבר או כי היה דומה לו, האהבה היתה כה עזה עד שסנורה את יעקב לגמרי ולא היה יכול לראות מאומה, הוא לא הבין דברים פשוטים, לא ראה מה קורה סביבו, לא שמע כלום, לא שם לב לסכנות האורבות, ולא היה יכול להנחם, זוהי הסכנה הגדולה שבכל אהבה מסנוורת, אהבת אב לבנו, אהבת רב לתלמידו, אהבת איש לאשתו ואהבת אדם לחברו, כאשר האדם מסנוור, הוא משחד, והשחד יעור עיני חכמים, הוא אינו רואה כלום, לא את העבדות, לא את הסכנות ולא את התוצאות.

אם כן, הרי אנו בסכנה גדולה, אם אנחנו מסנוורים, משחדים, עוררים, ואיננו רואים כלום, איך נוכל להגן על עצמנו לא ליפל בזה, איך אפשר להמנע מקרה? איך נדע מתי אנו רואים נכחה ומתי אנחנו משחדים?

הרב דסלר מסביר שזה בעצם שרש המוסר, איך נוכל לסמך על שכלנו שיבוא בשום פעם לידי מסקנות אמתיות? אמנם כן הוא, אין השכל מוציא משפט אמת בבעיות מוסריות אלא בה במדה שהלב מנקה מנגיעות המדות, וממלא שאיפה חזקה ובוערת לישרות ואמת.

הרב דסלר מוסיף, מי שלא טהר את לבבו עדין – וכי אין לו שום סכויים להסיק מסקנות של אמת? באמת כן הוא. בטוח הוא לא יוכל להיות לעולם, אבל מבחן זה יוכל לנקט בידו: - אם דעה או החלטה תבוא לו בלי מלחמה, יחשד בה ויחפש באיזו פנה הסכימו אתה נגיעותיו. ורק דעה או החלטה שתעלה בידו בקושי, מתוך התאמצות להכרת האמת, ומתוך מלחמה נגד הנגיעות – רק בה אפשר שתהיה לו תקוה שתהיה אמתית. ("מבט האמת" מכתב מאלהו חלק א, עמודים 56-57).

נמצאנו למדים מרעיון זה של הרב דסלר, שכה עלינו לנהג גם בכל מערכת יחסים, בכל מקום של אהבה, להיות מלאים בשאיפה חזקה ובוערת לראות את הדברים נכוחה מבלי להיות מסנוורים, ותמיד לבדק את עצמנו האם אנו נגיעים? האם התאמצנו מספיק על מנת להגיע להכרת האמת? רק כן יש לנו סכוי להגן על עצמנו מהסכנה הגדולה הטמונה באהבה מסנוורת.